

Cümhuriyyətin 100-cü ildönümü münasibətilə kosmosa ilk hibrid raket buraxılıb

"DeltaV Space Technologies" tərəfindən hazırlanmış "Sonde Roket Sistemi" (SORS) Türkiyə Cümhuriyyətinin 100-cü ildönümündə 100 km hündürlüyü keçərək, dünyada ilk dəfə parafin və maye oksigen cütlüyündən istifadə edən hibrid raketin kosmosa çıxışını həyata keçirib.

Dünyanın ən böyük Zond raketlərindən biri olan 2020-ci ilin dekabrından SORS-un indiyədək orbitə 17 dəfə uğurlu buraxılışı həyata keçirilib. Türkiyə Kosmik Agentliyinin (TUA) Ay Tədqiqatları Proqramı Layihəsi (AYAP) çərçivəsində hazırlanmış Hibrid Hərəkət Sistemi (HIS) SORS-un faydalı yük bölməsində ikinci mərhələ olaraq 100 km yüksəklikdə atılıb. SORS dünyada bu göstəricini keçən ilk hibrid raketdir.

(davamı 6-cı səhifədə)

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

Zond raketləri kosmosa gedir və geri qayıdır, yeni kosmosda qalmır.

Bu, Zond raketləri ilə orbitə çıxan raketlər arasındakı fərqi, ona görə də daha kiçik ölçüdə istehsal olunur. SORS Hibrid Kosmik Raket Mühərriklərinin İnkişafı (HURM) Layihəsinin əsas nəticəsi olaraq hazırlanıb. Türkiyə Kosmik Agentliyi ilə birlikdə həyata keçirilən və Türkiyə Milli Kosmos Proqramının məqsədlərindən biri

yada ilk dəfə idi ki, kosmosa hibrid raket mühərriki buraxıldı".

Nümunə raketlərinin təhlükəsiz və sərfəli olduğunu söyləyən A.Karabeyoğlu vurğulayıb ki, Zond raketinin ən böyük üstünlüyü az xərcidir. Digər mühüm üstünlük isə onların təhlükəsiz olmasıdır. Məsələn, biz bu raketləri İstanbul Texnoparkında istehsal edə bilirik. Belə kiçik bir sənaye bölgəsində bu işləri görə bilmək maya dəyəri baxımından böyük üstünlüklər qazandırır. Buna görə də hibrid raketlərin etibarlılığı və sadəliyi nəticəsində yaranan xərc üstünlüyü bütün dünyada Zond raketlərinin rəqabət qabiliyyətini artırır.

Dünyanın bir çox ölkələri Zond raketləri ilə ma-

ceX ilə rəqabət aparmaq həqiqətən çətindir. Biz "DELTA V"də kosmosda hərəkəti təmin edə biləcək texnologiyaları inkişaf etdiririk. Ayın mühərrikinə istifadə etdiyimiz hibrid raket texnologiyası əslində kosmosda istifadə üçün çox uyğundur. Biz orbital ötürmə vasitələrinin mühərriki olaraq dünyada nadir ölkələrdən biri olmaq istəyirik. Bu baxımdan, Selçuk Bayraktar tərəfindən qurulan "Fergani Space Technologies"in məqsədlərindən biri də peykləri yerə yaxın orbitə yerləşdirmək, onlardan istifadə edərək rəqabət və yerləşdirmə xidmətləri göstərmək, orbital ötürmə vasitələrini inkişaf və hərəkət etdirməkdir. Başqa sözlə, "Fergani Space Technologies" "DELTA V"nin hibrid ra-

Cümhuriyyətin 100-cü ildönümü münasibətilə kosmosa ilk hibrid raket buraxılıb

olan Ay Araşdırma Proqramında (AYAP) istifadə edilən kosmos mühərriki Zond raketini kosmosda sınaqdan keçirilib. SORS, Zond raketini 2023 km-i keçərək kosmik mühitə çatıb.

Kosmosda ilk hibrid raket sisteminin atışının həyata keçirildiyini bildiren **"DeltaV Uzay Texnologiyaları" şirkətinin baş direktoru və Koç Universitetinin professoru Arif Karabeyoğlu** mövzu ilə bağlı məlumat verib. O deyib: "Layihə Türkiyə Kosmik Agentliyinin layihəsidir. Bunun Cümhuriyyətin 100-cü ilinə təsadüf etməsi çox sevindiricidir. Quraşdırdığımız sistem kosmosda işlədəcəyimiz və Ay Tədqiqat Proqramı Layihəsində (AYAP) istifadə edəcəyimiz raket mühərrikidir. Onun daxili ballistikası ilə tam olaraq eyni olan versiyasını Zond raketimizlə kosmosa daşdıq. Biz burada alovlanma həyata keçirdik. Beləliklə, dün-

yaqları. Türkiyənin coğrafi mövqeyinə görə çox yüksək hündürlüklərə çatacaq raketlərin buraxılması çətindir. Ətrafdakı təhlükəsiz ərazi məhduddur, məsələn, Qara dəniz böyük raketlər üçün çox kiçikdir, Aralıq dənizi çox sıx dənizə malik bölgədir və ona görə də, ora raket atmaq çətindir. Biz bucağı aşağı saxlamaqla, raketin məhsuldarlığını azaltmaqla onu işə salmalıyıq. Normalda 150-200 km-ə qədər olan sistemləri 110-120 km-ə qədər genişləndirə bilirik. Xülasə, daha böyük ərazilərə getməyə ehtiyac var. Şotlandiyanın qərbindəki adalar suya atılmaq üçün çox əlverişlidir, həmin adalar tamamilə Atlantik okeanının qarşısındadır və burada əhali çox az olduğu üçün təhlükəsizdir. "SpaceX bu işə girdikdən sonra kosmosa uçmaq son dərəcə sərfəli oldu. Xərclər 3-4 dəfə azalıb. Ona görə də hazırda dünyada Spa-

ket texnologiyasından istifadə edərək, sərfəli texnologiyaları, sistemləri və platformaları inkişaf etdirir. Ola bilsin ki, buraxılış prosesləri hələ də bütün dünyada SpaceX kimi bir şirkətin inhisarındadır, amma kosmosda hərəkət etmək hissəsi hələ də boşdur. Bir çox şirkətlər və ölkələr bu işi sınaqlayırlar, lakin onların hazırladıqları sistemlər həm kiçik, həm də sərfəli deyil. Ona görə də "Fergani Space Technologies"də istifadə etdiyimiz bu texnologiyanın böyük üstünlüyü var. Biz bu üstünlükdən istifadə edərək yaxın gələcəkdə kosmosa çıxmaq və bunu texnoloji cəhətdən nümayiş etdirmək və söz sahibi olmaq istəyirik", - deyir A.Karabeyoğlu vurğulayıb.

Esmira YAZKAN ASLANOVA,
"Respublika" qəzetinin
Türkiyə üzrə müxbiri.